

AUGUSTIN KAŽOTIĆ, BISKUP ZAGREBAČKI „REFORMATOR“ LITURGIJSKOG PJEVANJA I ZAGREBAČKOG OBREDA

(1. dio)

AMALIJA ŠTUBAN

SAŽETAK

U okviru reforme liturgijskog pjevanja i zagrebačkog obreda bit će prikazana glazbena djelatnost zagrebačkog biskupa Augustina Kažotića. Na temelju *Kaptolskih statuta*, glavnog izvora za reformu liturgijskog pjevanja, te relevantne domaće i poneke strane literature, analizirat će se Kažotićeve odredbe o vršenju svečanog bogoslužja, ulozi i dužnostima kanonika kantora, ali i o reformi katedralne škole s naglaskom na podučavanje crkvene glazbe i pjevanja. Predstavit će se gregorijansko pjevanje kao jedino liturgijsko pjevanje u zagrebačkom obredu do Kažotićeve reforme. Pjevanje će se još sagledati kao glazbena izvedba u misnom slavlju na koju je mogla utjecati pojava novih oblika liturgijskog višeglasja, karakterističnih za glazbeni stil *ars antiqua*. U obzir će se uzeti pretpostavka pučkog pjevanja u misnom obredu. Iznijet će se posebnosti zagrebačkog obreda te rekonstruirati red mise s naglaskom na pjevane dijelove mise. Uz Kažotićevu reformatorsku djelatnost, razmotrit će se hipoteza o Kažotićevoj skladateljskoj djelatnosti.

Ključne riječi: Augustin Kažotić, liturgijsko pjevanje, gregorijansko pjevanje, višeglasje, zagrebački obred

SUMMARY

Within the framework of the reform of liturgical singing and the Zagreb rite, the musical activity of Augustin Kažotić, bishop of Zagreb, will be presented. Based on the primary source for the reform of liturgical singing, the *Capitular Statutes*, as well as relevant domestic and selected international literature, Kažotić's regulations regarding the celebration of solemn Mass, the role and duties of the canon cantor, and the reform of the cathedral school, with particular emphasis on the teaching of church music and liturgical singing will be analyzed. Gregorian chant will be presented as the traditional form of liturgical singing in the Zagreb rite prior to Kažotić's reform. Liturgical singing will also be considered as a form of musical performance within the celebration of the Mass, which may have been influenced by the emergence of new forms of liturgical polyphony characteristic of the *ars antiqua* style. The possibility of vernacular singing within the Mass will also be taken into consideration. The specific features of the Zagreb rite will be outlined, and the sung parts of the Mass will be reconstructed. In addition to Kažotić's reformist efforts, the study will also address the hypothesis of his possible musical composition activity.

Key words: Augustin Kažotić, Liturgical Singing, Gregorian Chant, Polyphony, Zagreb Rite

1. UVOD: PREDMET ISTRAŽIVANJA

Predmet istraživanja ovoga rada je glazbena djelatnost Augustina Kažotića za vrijeme vršenja njegove službe zagrebačkog biskupa od 1303. – 1322. godine te reforme koje je proveo na području liturgijskog pjevanja i bogoslužnog obreda u zagrebačkoj katedrali. Najprije će se ukratko prikazati Kažotićev životopis s naglaskom na glazbeno obrazovanje koje je kao dominikanac najvjerojatnije stekao u samostanskoj školi, u kakvoj se u srednjovjekovnom sustavu obrazovanja *septem artes liberales* glazba učila kao znanost u sklopu kvadrivija. Također, kao redovnik je zasigurno praktično bio u dodiru s glazbom pjevajući u bogoslužju. Za vrijeme boravka u Parizu, kao student Pariškog sveučilišta vjerojatno je bio u mogućnosti čuti liturgijsko pjevanje na visokoj umjetničkoj razini u katedrali Notre Dame, središtu crkvene glazbe srednjovjekovne Europe. Kažotićevo praktično i teorijsko poznavanje glazbe važno je za izložiti jer je bilo preduvjet za pokretanje i uspješnost njegove reforme liturgijskog pjevanja i zagrebačkog obreda, ali i za mogućnost njegove skladateljske djelatnosti.

Kako bi se razumjele stilske značajke crkvene glazbe Kažotićeva vremena prikazat će se glazbeni stil s kraja 13. i početka 14. st. nazvan *ars antiqua* te njegovi značajni predstavnici. Navedeno glazbeno razdoblje i stil obilježava razvoj višeglasja u crkvenoj glazbi nasuprot tradicije jednoglasnoga gregorijanskog pjevanja u bogoslužju. Nastavno na razvoj višeglasja u europskom kontekstu prikazat će se pojava jednostavnog višeglasja na području hrvatskih srednjovjekovnih

zemalja kako bi se pokušao predstaviti način izvođenja liturgijskog pjevanja u zagrebačkoj katedrali nakon provedene Kažotićeve reforme. Osim toga, razmotrit će se hipoteza iznesena u hrvatskoj glazbenoj historiografiji o mogućoj skladateljskoj djelatnosti Augustina Kažotića. Kažotiću se pripisuje autorstvo skladbe misnog ordinarija *Sanctus*, čiji je notni zapis tiskan u glazbenom zborniku *Cithara octochorda* početkom 18. stoljeća. Upravo će prikaz razvoja višeglasja u europskom kontekstu i kontekstu hrvatskih srednjovjekovnih zemalja voditi prema tome da se objasni razlog pripisivanja autorstva navedene skladbe Augustinu Kažotiću, s obzirom na njezine stilske i formalne značajke koje odgovaraju glazbenom stilu *ars antiqua* s kraja 13. stoljeća.

Središnje mjesto ovoga rada zauzima upravo Kažotićeva reforma liturgijskog pjevanja, koje je sastavni dio obreda. Uzet će se u obzir reforma katedralne škole u kontekstu poučavanja klerika crkvenoj glazbi. Prema *Kaptolskim statutima*, za podučavanje crkvene glazbe u zagrebačkoj katedralnoj školi bio je zadužen kanonik kantor, kao i za organizaciju nastave liturgijskog pjevanja kao vježbe napjeva za određeni blagdan. Kažotićeve odredbe iz *Kaptolskih statuta* pokazuju da su klerici polaznici katedralne škole imali obavezu prisustvovati i pjevati u bogoslužju.

Na temelju Kažotićevih odredaba iz *Kaptolskih statuta* koje se tiču vršenja bogoslužja prikazat će se kako je bilo organizirano liturgijsko pjevanje te kanoničke pjevačke dužnosti. Raspo- redivanjem kanonika na tjedne službe organiziran je redosljed po kojem

su kaptolski klerici trebali pjevati u bogoslužju. Da bi se održala takva reforma liturgijskog pjevanja, Kažotić je za neopravdane izostanke kanonika s obreda molitve časoslova i mise definirao kazne. Također, spomenut će se dužnosti i uloga kanonika kantora u bogoslužju. Kao ravnatelj pjevača klerika u liturgijskom slavlju, kantor je imao duhovnu odgovornost u izvođenju liturgijskih, odnosno gregorijanskih napjeva.

Nadalje, liturgijsko će se pjevanje sagledati iz konteksta glazbene izvođačke prakse. Liturgijsko pjevanje podrazumijeva gregorijansko pjevanje kao službeno pjevanje Rimske Crkve. Ukratko će se predstaviti gregorijansko pjevanje sa svojim glavnim obilježjima kako bi se razumjelo pjevanje zagrebačkog obreda koje je Kažotić u pojedinim segmentima mogao reformirati da bi liturgijsko pjevanje doveo ukorak s tadašnjim glazbenim stilom, čije je glavno obilježje višeglasno pjevanje, koje je zahtijevalo nove tehnike i vještine pjevanja u odnosu na dotadašnje gregorijansko jednoglasje.

U završnom dijelu rada prikazat će se Kažotićeva reforma misnog obreda, kasnije nazvanog „zagrebački obred“, koji je zagrebačka Crkva zadržala do kraja 18. st., kada ga je ukinuo zagrebački biskup Maksimilijan Vrhovac i propisao uvođenje rimskog obreda. Objasniti će se termini *ritus* i *ordo*, čije je razlikovanje potrebno za razumijevanje reforme obreda te će se istraživati što je reforma podrazumijevala te na koji se način morala provesti. Također, istaknut će se pojedine posebnosti zagrebačkog obreda. Prikazat će se struktura reda mise zagrebačkog

obreda na temelju koje će se utvrditi promjene i posebnosti u obrednoj praksi s naglaskom na pjevane dijelove mise, odnosno na promjenjive i nepromjenjive dijelove mise, kako bi se prikazale posebnosti liturgijskog pjevanja u zagrebačkom obredu. Istaknut će se mogućnost pučkog pjevanja u zagrebačkom obredu.

Razmotrit će se pitanje Kažotićevoga glazbenog znanja i iskustva potrebnog za reformu liturgijskog pjevanja, kao i moguću skladateljsku djelatnost. Nastojat će se odgovoriti na istraživačka pitanja koja se odnose na posebnosti liturgijskog pjevanja u zagrebačkom obredu te u obrednoj praksi proizašlih iz Kažotićeve reforme vršenja bogoslužja u zagrebačkoj katedrali te na koji način se reforma liturgijskog pjevanja trebala provoditi. Također će se odgovoriti na pitanje je li se pjevanje temeljeno na tradiciji gregorijanskog pjevanja (uopće) promijenilo te kako je tadašnji glazbeni stil polifonija (odnosno višeglasje) utjecao na liturgijsko pjevanje u zagrebačkom obredu. Osim toga, razmotrit će se jesu li u praksu pjevanja mise bili uključivani i jednostavni pučki napjevi na narodnom jeziku ili je pjevanje, kao obaveza klerika, značilo da su samo kler i kor pjevali svećanu misu, bez sudjelovanja puka.

Metodološki postupci koji će se koristiti su analiza i interpretacija izvora uglavnom kroz domaću literaturu. Koristit će se metoda komparacije budući da će se uspoređivati promjenjivi i nepromjenjivi dijelovi mise u rimskom obredu kako bi se istaknule posebnosti pjevanja u zagrebačkom obredu. Također će se uspoređivati liturgija zagrebačkog obreda

te današnja obnovljena liturgija, kao i glazbene tendencije 13. i početka 14. stoljeća u europskom kontekstu s glazbenim prilikama na hrvatskom području. Koristit će se i deskriptivna metoda jer će se opisivati pojedini glazbeni i liturgijski pojmovi koji se tiču misnog obreda.

1. 2. Pregled historiografije o Kažotićevoj glazbenoj djelatnosti te liturgijskom pjevanju

U hrvatskoj glazbenoj historiografiji Augustina Kažotića se predstavlja kao prvog hrvatskog glazbenika skladatelja.¹ O njemu su najviše pisani životopisi u kojima se, između ostalih njegovih djelatnosti, ukratko spominje i glazbena.² No neki su muzikolozi iscrpnije pisali o Kažotiću, osim kao skladatelju, kao o reformatoru liturgijskog pjevanja te zagrebačkog obreda u zagrebačkoj katedrali.³

¹ Prvi je Kažotića kao skladatelja spomenuo Božidar Širola u knjizi *Pregled povijesti hrvatske muzike*, Zagreb: Rirop, 1922., te u knjizi *Hrvatska umjetnička glazba. Odabrana poglavlja iz povijesti hrvatske glazbe sa slikama i notnim primjerima*, Zagreb: Matica hrvatska, 1942. Također, Josip Andreis u *Historijski razvoj muzičke kulture u Jugoslaviji*, Zagreb: Školska knjiga, 1962., te Albe Vidaković, „Augustin Kažotić“, u: *Muzička enciklopedija II*, Zagreb, 1963.

² Od korištene literature: Franjo Šanjek, *Crkva i kršćanstvo u Hrvata: srednji vijek*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1993.; Marijan Biškup, *Blaženi Augustin Kažotić: (o. 1260. – 1323.): biskup, prosvjetitelj i zaštitnik siromaha* Zagreb, Glas Koncila; Dominikanska naklada Istina, 2002., te Marijan Biškup, *Augustin Kažotić (o. 1260./65. – 1323.) u riječi i slici: razmatranja o prvome hrvatskom blaženiku s kratkim ikonografskim dodatkom*, Zagreb: Dominikanska naklada Istina, 2013.; Josip, Mlinarić, *Svjedoci obnove*, Zagreb: Birotisak – Roso, 1992.

³ Miho Demović, *Da li je Augustin Kažotić prvi poznati hrvatski glazbenik*, diplomski rad. Zagreb: Institut za crkvenu glazbu „Albe Vidaković“, 1969.; Miho Demović, „Glazbena djelatnost Augustina Kažotića (1260?-1323.)“, u: *Sv. Cecilija* 29, 3

Liturgijsko-glazbeni oblici pjevanih dijelova reda mise,⁴ glazbeno-liturgijski repertoar obreda te način njegova izvođenja prikazuju praksu liturgij-

(1969.): 76.-78.; Miho Demović, „Glazbena djelatnost Augustina Kažotića“, u: *Sv. Cecilija* 29, br. 4 (1969.): 106.-110.

Demović je povezao Kažotićevo studiranje na Pariškom sveučilištu s vjerojatnošću da je u katedrali Notre Dame, kao središtu crkvene glazbe srednjovjekovne Europe, imao prilike čuti liturgijsko pjevanje na visokoj umjetničkoj razini, što je kasnije moglo utjecati na njegovu reformu liturgijskog pjevanja. Demović je također iznio hipotezu Kažotićeva autorstva napjeva *Sanctus* tiskanog u zborniku *Cithara octochorda*. Od suvremenih muzikologa o Kažotićevoj glazbenoj djelatnosti pisao je Stanislav Tuksar, „Augustin Kažotić, biskup zagrebački, sakralna glazba i liturgijsko pjevanje“, u: *Arti musices* 50, br. 1/2 (2019.): 9.-19. Tuksar spekulira što je mogla uključivati Kažotićeva reforma liturgijskog pjevanja kao glazbena izvedba u bogoslužju, uspoređujući s glazbenim tendencijama s kraja 13. i početka 14. stoljeća.

Također, Hana Breko Kustura, *Glazba povijesnih hrvatskih zemalja u srednjem vijeku*, Zagreb: Leykam international, 2022., kao i „*Ritus et consuetudo almae ecclesiae Zagrabensis: nova otkrića o glazbi Zagrebačke biskupije u srednjem vijeku*“, u: *Crkva u svijetu*, 57, br. 4 (2022.): 543. – 554.

⁴ Korištena literatura o promjenjivim i nepromjenjivim dijelovima mise: Miroslav Martinjak, *Gregorijansko pjevanje: baština i vrelo rimske liturgije*, Zagreb: Hrvatsko društvo crkvenih glazbenika; Institut za crkvenu glazbu „Albe Vidaković“, 1997., te „Darovna – prinosna pjesma (offertorium)“, u: *Živo vrelo*, br. 10 (2022.): 17. – 21., zatim Ivan Šaško, „Pjesme i skladbe za donošenje darova u euharistiji“, u: *Sv. Cecilija*, LXXIV, br. 1 (2004.): 9. – 14.; „Glazbeno oblikovanje obreda pričešćivanja i pričešna pjesma“, u: *Sv. Cecilija*, LXXIV, br. 2 (2004.): 8. – 12.; „Glazbeno oblikovanje početka liturgijskog slavlja i ulazna pjesma“, u: *Sv. Cecilija*, LXXIV, br. 3 (2004.): 4. – 10.; „Glazbeno oblikovanje početnoga pozdrava, pokajničkoga čina i zaziva *Kyrie eleison* u euharistiji“, u: *Sv. Cecilija*, LXXIV, br. 4 (2004.): 4. – 8.; „Himan Slava Bogu na visini i njegovo glazbeno ruho u euharistiji“, u: *Sv. Cecilija*, LXXIV, br. 5 (2004.): 4.-6.; „Prijevni psalam: teološko-liturgijska vrijednost, povijesni razvoj, glazbeno oblikovanje“, u: *Sv. Cecilija*, LXXIV, br. 6 (2004.): 4. – 8. te „Obredno-glazbeno oblikovanje pjesme prije evanđelja i naviještanja evanđelja“, u: *Sv. Cecilija*, LXXV, br. 2-3 (2005): 3. – 7. Također, Ruža s. Domagoja Ljubičić, *Melodijska analiza gregorijanskih napjeva misnog Ordinarija*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Katolički bogoslovni fakultet, 2019., te Dragutin Kniewald, *Liturgika*, Zagreb: Tipografija, 1937.

skog pjevanja zagrebačkog obreda. Liturgijsko pjevanje zagrebačkog obreda podrazumijeva gregorijansko jednoglasno pjevanje,⁵ no nakon provedene Kažotičeve reforme u pojedinim dijelovima mise liturgijsko je pjevanje moglo biti višeglasnog oblika, u skladu s glazbenim stilom *ars antiqua* s kraja 13. i početka 14. st.,⁶ te u obliku jednostavnoga višeglasja karakterističnog za hrvatske srednjovjekovne zemlje.⁷ Kažotičeva reforma zagrebačkog obreda, kao i liturgijsko pjevanje u obredu, ogleda se u zagrebačkim liturgijskim kodeksima.⁸

⁵ O gregorijanskom pjevanju u hrvatskoj glazbenoj historiografiji je među prvim pisao Josip Andreis u *Povijest glazbe IV*, Zagreb: Liber; Mladost, 1974., te je opširno objašnjeno u knjizi *Crkvena glazba: priručnik za bogoslovna učilišta*, Zagreb: Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda, 1988. Od suvremenih autora o gregorijanskom pjevanju pisali su već spomenuti Miroslav Martinjak u knjizi *Gregorijansko pjevanje: baština i vrelo rimske liturgije*, zatim Katarina Koprek, "Gregorijanski napjevi Velikog tjedna", u: *Historical contributions = Historische Beiträge*, 25, br. 31 (2006.): 121. – 148., zatim *Snaga pjevane Riječi: paleografsko-semiološke prosudbe srednjovjekovnih gregorijanskih napjeva*, Zagreb: Hrvatsko društvo crkvenih glazbenika, 2013., „Sveta glazba: glazbena baština Rimske Crkve – gregorijanski koral“, u: *Diaconvensia: teološki prilozi*, 26, br. 4 (2018.): 681.-695., te *Modaliteti gregorijanskih napjeva. Povijesni pregled i interpretacijske mogućnosti*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu; Katolički bogoslovni fakultet, 2019.

⁶ Korištena literatura o razdoblju *ars antiqua*: Josip Andreis, *Povijest glazbe I*, Zagreb: Liber; Mladost, 1975., te Jacques Chailley, *Povijest glazbe srednjega vijeka*, Zagreb: Hrvatsko muzikološko društvo, 2006.

⁷ Korištena literatura: Josip Andreis, *Historijski razvoj muzičke kulture u Jugoslaviji*, Zagreb: Školska knjiga, 1962.; Hana Breko Kustura, „Primjeri jednostavnog liturgijskog višeglasja iz Hrvatske u europskom kontekstu“, u: *Arti musices*, 39, br. 1 (2008.): 3. – 33. te *Glazba povijesnih hrvatskih zemalja u srednjem vijeku*, Zagreb: Leykam international, 2022.

⁸ Korištena literatura o zagrebačkom bogoslužnom obredu te liturgijskim kodeksima: Ivan Krstitelj Tkalcic, „Stari bogoslužni obred u stolnoj crkvi zagrebačkoj“, u: *Katolički list*, br. 23, 24, 25, 26 i 27 (1895.);

1. 3. Pregled izvora

Glavni izvor korišten za istraživanje Kažotičeve reforme liturgijskog pjevanja, kao jedne od dužnosti kanonika, su *Statuti Zagrebačkog kaptola* (*Statuta capitula Zagrabiensis*) ili *Kaptolski statuti* koje je u drugom svesku objavio Ivan Krstitelj Tkalcic u zbirci *Povijesni spomenici zagrebačke biskupije* 1874. godine. Statuti su još poznati pod nazivom *Album capitulare* jer su bili uvezani u bijelu kožu te prikovani s dva lanca, odakle i naziv *Liber acclavatus*.⁹ *Statute* je sastavio Ivan arhidakon Gorički,¹⁰ najvjerodostojniji autor za djelovanje Augustina Kažo-

Dragutin Kniewald, *Liturgika*, Zagreb: Tipografija, 1937.; *Obred i obredne knjige zagrebačke stolne crkve 1094-1788*, Zagreb: Tisak nadbiskupske tiskare, 1940. te *Proprium de tempore: zagrebačke stolne crkve, 1094-1788.*, Zagreb: Tisak narodne tiskare, 1941.; Zoran Hudovsky, „Razvoj muzičke kulture u Zagrebu od XI do konca XVII stoljeća“, *Rad JAZU*, knj. 351 (1969.): 5. – 61.; Ivan, Šaško „Biskup Kažotić promicatelj knjige u Hrvata s posebnim naznakama iz povijesti liturgije“, *Croatia Christiana Periodica* 49 (2002.): 59. – 68.; „Liturgijski identitet Sakramentara iz Zagreba (Metropolitanska knjižnica u Zagrebu: MR 126 – tzv. „Sacramentarium sanctae Margaretae“) Istraživanje na temelju molitava korizmenog vremena“, u: *Croatia Christiana Periodica* 29, br. 55 (2005.): 7. – 41.; Katarina Koprek, „Liturgijska tradicija Službe riječi Vazmenog i Duhovskog bdijenja u Misalu MR 70 zagrebačke Metropolitanske knjižnice“, u: *Historical contributions = Historische Beiträge*, 24, br. 29 (2005.): 29. – 40.; Hana, Breko Kustura, „*Ritus et consuetudo almae ecclesiae Zagrabiensis*: nova otkrića o glazbi Zagrebačke biskupije u srednjem vijeku“, u: *Crkva u svijetu: Crkva u svijetu*, 57, br. 4 (2022.): 543. – 554.

⁹ Miho Demović, „Glazbena djelatnost Augustina Kažotića (1260?-1323.)“, u: *Sv. Cecilija* 29, 3 (1969): 78.

¹⁰ Biskup Augustin Kažotić imenovao ga je kanonikom 1319. godine. Službu arhidakona vršio je tijekom biskupovanja Kažotićevog nasljednika biskupa Ladislava Kobola, koji ga je potaknuo da sastavi *Statute Zagrebačkog kaptola*. Usp. Demović, „Glazbena djelatnost Augustina Kažotića“, u: *Sv. Cecilija* 29, br. 4 (1969.): 106.

tića, te ih objavio u kolovozu 1334. godine.¹¹

Struktura *Statuta* je podijeljena na četiri dijela, koji se dijele na poglavlja u kojima su sadržane različite odredbe. Prvi dio ima 66 poglavlja te donosi pravni i sudbeni ustroj kaptola te službe i dužnosti sudaca. Drugi dio *Statuta* sadrži 13 poglavlja. U drugom poglavlju *De ordine quo beneficiati in ecclesia maiori in divino officio teneantur suas servare ebdomadas*¹² (*Raspored po kojem nadarbenici imaju obavezu vršiti bogoslužje u stolnoj crkvi*)¹³ nalazi se Kažotićeva odredba o rasporedu bogoslužja u zagrebačkoj katedrali. Odredba opisuje način na koji su klerici bili raspoređeni za liturgijsko pjevanje.¹⁴

Treći dio ima 17 poglavlja te donosi unutarnju hijerarhiju kaptola te prava i dužnosti kaptolskih dostojanstvenika.¹⁵ U trećem poglavlju *De cantore, eius officio et redditibus, et de succentore similiter*¹⁶ (*O kantoru, njegovim dužnostima i prihodima te o podkantoru*) spominju se dužnosti kanonika kantora u pjevanom bogoslužju te u radu katedralne škole. Četvrti dio donosi popise isprava koje se odnose na privilegije zagrebačke Crkve i kaptola.¹⁷

¹¹ Demović, „Glazbena djelatnost Augustina Kažotića“, 3, 78.

¹² Ivan Krstitelj Tkalčić, *Povijesni spomenici zagrebačke biskupije. Monumenta historica episcopatus Zagrabienensis*, sv. II, Zagreb, 1873.-1874., 65. (dalje: MHEZ II)

¹³ Demović, „Glazbena djelatnost Augustina Kažotića“, 3, 77.

¹⁴ Isto; Marko Lončar, „Statuta Zagrebačkog kaptola: kontekst nastanka i strukturno-sadržajna analiza“, diplomski rad, Zagreb, Fakultet hrvatskih studija, 2022., 15.

¹⁵ Demović, „Glazbena djelatnost Augustina Kažotića“, 3, 78.

¹⁶ MHEZ II, 80. str.

¹⁷ Lončar, „Statut Zagrebačkog kaptola: kontekst nastanka i strukturno-sadržajna analiza“, 23.

Jedan od dokaza da je navedene odredbe donio zagrebački biskup Augustin Kažotić svjedoči i njegov nasljednik biskup Ladislav de Kobil, koji je 1326. godine preuzeo Zagrebačku biskupiju. U drugom poglavlju *Statuta* donose se njegove odredbe koje se također tiču rasporeda vršenja bogoslužja, a kojima se poziva na iste Kažotićeve odredbe koje je potvrdio u svojem dekretu iz 1329. godine.¹⁸

2. O AUGUSTINU KAŽOTIĆU

Augustin Kažotić rodio se oko 1260. godine u gradu Trogiru, u uglednoj plemićkoj obitelji Kažotić. U mladenačkoj je dobi stupio u dominikanski red propovjednika. Prve redovničke studije vjerojatno je završio u samostanskoj školi u dalmatinskoj provinciji.¹⁹ Nakon završene samostanske škole njegovi su ga poglavari 1286. godine poslali na više studije u Pariz, gdje je boravio u samostanu

¹⁸ Demović, „Glazbena djelatnost Augustina Kažotića“, 3, 78.; Stanislav Tuksar, „Augustin Kažotić, biskup zagrebački, sakralna glazba i liturgijsko pjevanje“, u: *Arti musices* 50, 1/2 (2019.): 10.

¹⁹ Marijan Biškup, *Blaženi Augustin Kažotić: (o. 1260. – 1323.): biskup, prosvjetitelj i zaštitnik siromaha* (Zagreb, Glas Koncila; Dominikanska naklada Istina, 2002.), 35-36.

Biškup navodi da je Kažotić vjerojatno završio samostansku školu u Splitu, no Demović ne ističe nijedan dalmatinski grad, već kao mogućnost spominje i današnju Italiju. Usp. Demović, „Glazbena djelatnost Augustina Kažotića“, 3, 76.

U Trogiru je također postojao dominikanski samostan osnovan 1265. godine. Vjerojatno je imao vlastitu samostansku gramatičku školu, no njezino se postojanje ne može potvrditi prije 1625. godine. Također je imao filozofsko-teološko učilište koje se spominje početkom 14. stoljeća. Prema tome, Kažotić vjerojatno nije polazio trogirsku dominikansku školu. Usp. Stjepan Krasić, *Dominikanci: povijest Reda u hrvatskim krajevima* (Zagreb, Hrvatska dominikanska provincija; Nakladni zavod Globus, 1997.), 10., 65., 69., 70. i 154.

svetog Jakova (*College de Jacobins*)²⁰, a predavanja je najvjerojatnije slušao na Pariškom sveučilištu, gdje je završio fakultet teologije.²¹ Iz iste je godine sačuvana oporuka Trogiranke Stane Saladini, koja je Kažotiću ostavila 50 zlatnika za knjige,²² a koji su mu vjerojatno trebali za njegovo školovanje kao studenta Pariškog sveučilišta.²³ U toj se oporuci Augustin Kažotić prvi put spominje u povijesnim vrelima.²⁴

Papa Benedikt XI., koji je također bio dominikanac, je 9. prosinca 1303. imenovao biskupom Zagrebačke biskupije svojega osobnog kapelana, Augustina Kažotića.²⁵ Do njegova imenovanja zagrebačkim biskupom ne zna se mnogo o njegovom djelovanju,²⁶ međutim, pretpostavlja se da se bavio propovijedanjem i da je bio predavač na dominikanskim učilištima u Europi.²⁷ Djelatnost biskupa Kažotića na području crkvenog i liturgijskog života uključivala je

obnovu bogoslužja i uvođenje obaveznoga zajedničkog moljenja časoslova te služenja mise za sve članove stolnoga kaptola. Nastojao je unaprijediti liturgijsko pjevanje u stolnoj crkvi te je nanovo uredio zagrebački obred s misnim obrascima po uzoru na dominikansku liturgiju.²⁸ Brigom za odgoj i intelektualnu naobrazbu klera uredio je zagrebačku katedralnu školu na temelju odredaba Trećega lateranskog sabora iz 1179. godine i po uzoru na učilišta dominikanskog reda.²⁹ Također je s klerom održavao sinode (1307., 1314. i 1318.) na kojima je rješavao probleme biskupije.³⁰ Odlukama donesenim nakon sinode 1307. godine organiziran je novi raspored zapovjedanih blagdana, molitve misnih obrazaca su djelomice promijenjene te je reguliran rad kaptola na području spomenute organizacije bogoslužja.³¹

Godine 1322. papa je novim zagrebačkim biskupom imenovao, također dominikanca, Jakova de Corvu, a Kažotića je postavio biskupom Lucere u Apuliji, gdje je godinu dana kasnije umro na glasu svetosti.³²

2. 1. Glazbena djelatnost

Augustin Kažotić jedna je od prvih osoba s naših područja koja se ozbiljnije povezuje s djelatnošću na području

²⁰ U tom je samostanu/kolegiju postojao studij *artium* za redovnike i svećenike koji su bili određeni za službu profesora. Usp. Bišкуп, *Blaženi Augustin Kažotić: (o. 1260. – 1323.): biskup, prosvjetitelj i zaštitnik siromaha*, 36.; Tuksar, „Augustin Kažotić, biskup zagrebački, sakralna glazba i liturgijsko pjevanje“, 12.

²¹ Demović, „Glazbena djelatnost Augustina Kažotića“, 76.; Franjo Šanjek, „Pariško sveučilište u XIII. stoljeću“, u: *Bogoslovska smotra*, 45, br. 1. (1975.): 9.

²² Franjo Šanjek, *Crkva i kršćanstvo u Hrvata: srednji vijek* (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1993.), 172.

²³ Demović, „Glazbena djelatnost Augustina Kažotića“, 76.

²⁴ Bišкуп, *Blaženi Augustin Kažotić: (o. 1260. – 1323.): biskup, prosvjetitelj i zaštitnik siromaha*, 36.

²⁵ Krasić, *Dominikanci: povijest Reda u hrvatskim krajevima*, 154.

²⁶ Bišкуп, *Blaženi Augustin Kažotić: (o. 1260. – 1323.): biskup, prosvjetitelj i zaštitnik siromaha*, 37.

²⁷ Isto, 38.; Šanjek, *Crkva i kršćanstvo u Hrvata: srednji vijek*, 173.

²⁸ Bišкуп, *Blaženi Augustin Kažotić: (o. 1260. – 1323.): biskup, prosvjetitelj i zaštitnik siromaha*, 41.

²⁹ Krasić, *Dominikanci: povijest Reda u hrvatskim krajevima*, 154.

³⁰ Bišкуп, *Blaženi Augustin Kažotić: (o. 1260. – 1323.): biskup, prosvjetitelj i zaštitnik siromaha*, 41.

³¹ Hana Breko Kustura, *Glazba povijesnih hrvatskih zemalja u srednjem vijeku* (Zagreb: Leykam international, 2022.), 126.

³² Bišкуп, *Blaženi Augustin Kažotić: (o. 1260. – 1323.): biskup, prosvjetitelj i zaštitnik siromaha*, 71.

ju glazbe.³³ U sklopu svoje glazbene djelatnosti reformirao je liturgijsko pjevanje. Ova se reforma odnosi na uređenje pjevačkih obaveza klerika te na način podučavanja pjevanja u katedralnoj školi, što podrazumijeva podučavanje vještine pjevanja, kao i repertoara koji se pjevao u bogoslužju.

Također mu se pripisuje autorstvo nekih skladbi, kao što je *Sanctus* tiskan u glazbenom zborniku *Cithara octochorda*.³⁴ Za reformu liturgijskog pjevanja te za skladateljsku djelatnost svakako mu je bilo potrebno glazbeno znanje i iskustvo.

Kažotić je kao pripadnik dominikanskog reda, koji je u svojoj službi intelektualno usmjeren,³⁵ stekao cjelokupno obrazovanje³⁶ koje je uključivalo i poznavanje glazbe. Kao polaznik samostanske škole vjerojatno je teoretski učio o glazbi, s obzirom da se obrazovni program samostanskih i katedralnih škola srednjega vijeka temeljio na sustavu *septem artes liberales*³⁷, u kojem se glazba učila kao disciplina kvadrivija.³⁸ Također je kao redovnik zasigurno praktično bio u doticaju s glazbom³⁹ pjevajući u mo-

litvama časoslova i mise, čime je mogao steći vještinu pjevanja.⁴⁰

Dok je kao student boravio u Parizu, koji je od sredine 12. i do početka 14. st. bio glazbeni centar srednjovjekovne Europe,⁴¹ u katedrali Notre Dame mogao je slušati crkvenu glazbu i orguljanje na visokoj umjetničkoj razini, što dokazuje veliki broj sačuvanih glazbenih djela te mnogih značajnih skladatelja predstavnika glazbenog stila Kažotićeva vremena *ars antiqua*, koji su bili glazbenici pariške katedrale ili profesori na Pariškom sveučilištu.⁴²

Kažotićeve crkvene reforme koje će biti u središtu istraživanja mogle bi biti odraz njegovoga visokog obrazovanja. Glazbeno iskustvo koje je stekao u Parizu kao centru crkvene glazbe srednjovjekovne Europe vjerojatno je utjecalo na smjer njegove reforme liturgijskog pjevanja. Da bi se mogla objasniti Kažotićeva moguća skladateljska djelatnost, odnosno kontekst nastanka skladbi koje mu se pripisuju, potrebno je dati pregled glazbenih stilova koji su krajem 13. i početkom 14. st. prevladali u srednjovjekovnoj Europi, sa središtem u Parizu.

2. 2. Višeglasno liturgijsko pjevanje u europskom kontekstu

Višeglasno liturgijsko pjevanje značajno se razvilo u vrijeme pariške

³³ Demović, „Glazbena djelatnost Augustina Kažotića“, 3, 76.

³⁴ Isto; Tuksar, „Augustin Kažotić, biskup zagrebački, sakralna glazba i liturgijsko pjevanje“, 9.

³⁵ Krasić, *Dominikanci: povijest Reda u hrvatskim krajevima*, 61.

³⁶ U buli kojom je Kažotić imenovan zagrebačkim biskupom papa Benedikt XI. ga naziva *litterarum scientia preditus*. Usp. Demović, *Da li je Augustin Kažotić prvi poznati hrvatski glazbenik*, 5.

³⁷ Dalje: sedam slobodnih vještina.

³⁸ Demović, *Da li je Augustin Kažotić prvi poznati hrvatski glazbenik*, 4.

³⁹ Zoran Hudovsky, „Razvoj muzičke kulture u Zagrebu od XI do konca XVII stoljeća“, *Rad JAZU*, knj. 351 (1969.), 7.

⁴⁰ Demović, „Glazbena djelatnost Augustina Kažotića“, 3, 76.; Tuksar, „Augustin Kažotić, biskup zagrebački, sakralna glazba i liturgijsko pjevanje“, 12.

⁴¹ Tuksar, „Augustin Kažotić, biskup zagrebački, sakralna glazba i liturgijsko pjevanje“, 12.

⁴² Demović, „Glazbena djelatnost Augustina Kažotića“, 3, 76.; Demović, *Da li je Augustin Kažotić prvi poznati hrvatski glazbenik*, 5.

notr damske škole koja je djelovala od sredine 12. st. do oko 1250. godine, kad je slijedilo glazbeno razdoblje i stil *ars antiqua*, koje je trajalo do pojave razdoblja *ars nova* oko 1320. godine.⁴³ Središte višeglasja bila je katedrala Notre Dame u Parizu gdje su djelovali prvi poznati skladatelji višeglasja Leonin i Perotin.⁴⁴ Obojica su vjerojatno bili kantori katedrale Notre Dame.⁴⁵ Leonin je djelovao u drugoj polovici 12. st., a poznat je po skladanju dvoglasnih organuma.⁴⁶ Njegov nasljednik, magister Perotin, djelovao je na prijelazu u 13. st.⁴⁷, a pisao je troglasne i četveroglasne organume.⁴⁸

U razdoblju *ars antiqua* razvijaju se tri polifona glazbena oblika: *organum*, kao isključivo liturgijski oblik, pisan i namijenjen za izvođenje u liturgiji, posebice za vrijeme svećanih liturgijskih slavlja,⁴⁹ zatim *conductus*⁵⁰ te *motet*,⁵¹ koji ne koriste isključivo

liturgijski tekst. Moteti su se najviše koristili u glazbenom repertoaru 13. i ranog 14. stoljeća.⁵²

Krajem 13. st., u vrijeme kada je Augustin Kažotić kao student boravio u Parizu, liturgijsko pjevanje u katedrali Notre Dame, tadašnjem središtu višeglasnog pjevanja,⁵³ bilo je na visokoj umjetničkoj razini. Na svetkovine je liturgijsko slavlje bilo svečano te su se izvodili organumi, *conductusi* i moteti koje su pjevali vješti pjevači solisti.⁵⁴ Navodi se kako je izvođenje Perotinovog cijelog organuma u liturgiji trajalo do dvadeset minuta, što pokazuje da je liturgijsko pjevanje bilo važan dio liturgije.⁵⁵

Krajem 13. st. u liturgijskoj se glazbi višeglasno obrađuju stavci misnog *ordinariuma* (*Kyrie eleison*, *Gloria*, *Sanctus* i *Agnus Dei*) te neki stavci *propriuma* (*graduale*, *alleluia*, *tractus* i *sequentia*).⁵⁶ Višeglasno su bili skladani oni ulomci koji su bili namijenjeni izvođenju solista.⁵⁷

Ovaj sažeti prikaz stilskih obilježja i višeglasnih glazbeno-liturgijskih oblika iz razdoblja *ars antiqua* pruža uvid u liturgijsko pjevanje, odnosno crkvenu glazbu u europskom kontekstu, što je moglo utjecati na glazbenu djelatnost Augustina Kažotića za vrijeme njegove službe zagre-

⁴³ Josip Andreis, *Povijest glazbe I* (Zagreb: Liber; Mladost, 1975.), 123.

⁴⁴ Demović, „Glazbena djelatnost Augustina Kažotića“, 3, 76.; Demović, *Da li je Augustin Kažotić prvi poznati hrvatski glazbenik*, 5.

⁴⁵ Jacques Chailley, *Povijest glazbe srednjega vijeka*, (Zagreb: Hrvatsko muzikološko društvo, 2006.), 128.

⁴⁶ Naziv za najraniji oblik višeglasja, odnosno dvoglasja u kojem jedan glas ima gregorijansku melodiju, a drugi ga prati u paralelnim kvintama ili kvartama. Usp. Andreis, *Povijest glazbe I*, 118.

⁴⁷ Andreis, *Povijest glazbe I*, 124.

⁴⁸ Isto, 131.

⁴⁹ Chailley, *Povijest glazbe srednjega vijeka*, 125.

⁵⁰ Oblik u kojem su napjevi novoskladani, odnosno melodija, kao ni tekst, nisu preuzeti iz liturgijsko-glazbenog repertoara. Prema: Andreis, *Povijest glazbe I*, 134.

⁵¹ Najznačajniji je polifoni oblik *ars antiqua*. Prvi su moteti bili liturgijski. Glavna melodija (tenor) se isključivo uzimala iz gregorijanskog repertoara, a drugi i treći glas bili su pratnja. Motet postaje slobodniji oblik te glavnu melodiju preuzima iz svjetovnih pjesama, no tek od razdoblja renesanse postaje isključivo crkveni oblik. Usp. Andreis,

Povijest glazbe I, 136. i 139.; Chailley, *Povijest glazbe srednjega vijeka*, 163.

⁵² Tuksar, „Augustin Kažotić, biskup zagrebački, sakralna glazba i liturgijsko pjevanje“, 12.

⁵³ Chailley, *Povijest glazbe srednjega vijeka*, 108.

⁵⁴ Tuksar, „Augustin Kažotić, biskup zagrebački, sakralna glazba i liturgijsko pjevanje“, 12.

⁵⁵ Chailley, *Povijest glazbe srednjega vijeka*, 125.

⁵⁶ *Ordinarium* označuje nepromjenjive dijelove mise, a *proprium* promjenjive. Navedeni dijelovi će kasnije detaljnije biti objašnjeni u poglavlju koje prikazuje pjevane dijelove mise zagrebačkog obreda.

⁵⁷ Andreis, *Povijest glazbe I*, 121.

bačkog biskupa, kao i na mogućnost njegove skladateljske djelatnosti. Na njegovu su skladateljsku djelatnost mogli utjecati glazbeni oblici razdoblja *ars antiqua*, kao što je organum, višeglasna obrada stavaka misnog ordinarija te jednostavno višeglasje karakteristično za glazbeno-liturgijsku tradiciju hrvatskih srednjovjekovnih zemalja.

2. 2. 1. Jednostavno višeglasno liturgijsko pjevanje u hrvatskim srednjovjekovnim zemljama

Za vrijeme vrhunca višeglasnih glazbenih oblika pariške notrdamske škole, na području srednjovjekovnih hrvatskih zemalja razvijaju se napjevi u stilu srednjovjekovnog ranog, odnosno jednostavnog višeglasja. To su dvoglasni napjevi namijenjeni pjevanju u bogoslužju. Tradicija ovakvoga liturgijskog pjevanja u hrvatskim je zemljama trajala do kraja 18. i početka 19. stoljeća.⁵⁸

U hrvatskim kodeksima prevladavaju notirani dvoglasni stavci misnog ordinarija, najčešće *Kyrie eleison* te *Sanctus*, koji su u najvećem broju sačuvani također u drugim europskim regijama.⁵⁹ Upravo je prvi poznati primjer jednostavnog višeglasja hrvatske provenijencije prijepis iz 13. st.⁶⁰ – dvoglasni tropirani *Sanctus*, koji je naknadno dodan u kartular zvan *Codex s. Mariae Jadrensis*, a sačuvan je

u benediktinskom samostanu sv. Marije u Zadru.⁶¹

Razlog prevlasti misnih stavaka u formi jednostavnog višeglasja može se objasniti činjenicom da su autori i izvodači takvih napjeva bili redovnici, uglavnom dominikanskog, benediktinskog te franjevačkog reda.⁶² Zbog obilježja monastičke zajednice kakvoj su pripadali,⁶³ moguće je da redovnici nisu razvijali misne stavke do troglasja ili četveroglasja zbog tehničkih ograničenja, poput malobrojnosti pjevača, oskudnoga glazbeno-teorijskog znanja te nedovoljno razvijene pjevačke vještine potrebne za izvođenje zahtjevnijeg višeglasja.

2. 3. Skladateljska djelatnost

O skladateljskoj djelatnosti zagrebačkog biskupa Augustina Kažotića nema poznatih svjedočanstava ili sačuvanih skladbi iz kraja 13. i početka 14. st. koja bi se sa sigurnošću mogla njemu pripisati.⁶⁴ Hipoteza o Kažotiću kao skladatelju proizašla je na temelju predgovora glazbenog priručnika zagrebačke katedrale *Cantuale processionum*⁶⁵ iz 18. st., u kojem se

⁵⁸ Hana Breko Kustura, „Primjeri jednostavnog liturgijskog višeglasja iz Hrvatske u europskom kontekstu“, u: *Arti musices*, 39, br. 1 (2008.), 4.

⁵⁹ Breko Kustura, „Primjeri jednostavnog liturgijskog višeglasja iz Hrvatske u europskom kontekstu“, 4.

⁶⁰ Josip Andreis, *Povijest hrvatske glazbe IV* (Zagreb: Liber; Mladost, 1974.), 22.

⁶¹ Breko Kustura, „Primjeri jednostavnog liturgijskog višeglasja iz Hrvatske u europskom kontekstu“, 8.; Josip Andreis, *Historijski razvoj muzičke kulture u Jugoslaviji*, Zagreb: Školska knjiga, 1962., 20.

⁶² Breko Kustura, „Primjeri jednostavnog liturgijskog višeglasja iz Hrvatske u europskom kontekstu“, 4.

⁶³ *Isto.*

⁶⁴ Demović; *Da li je Augustin Kažotić prvi poznati hrvatski glazbenik*, 17; Demović, „Glazbena djelatnost Augustina Kažotića“, 4, 107.

⁶⁵ Puni naziv: *Cantuale processionum ex veteris zagrabiensis basilicae divi Stephani Regis consuetudine Institutum zelo cultus divini firmatum ac experimental scientia probatorum virorum auctum et approbatum* („Kantual za procesije uspostavljen po starom običaju božanskog kralja Sijepana, ojačan revnošću božanskog štovanja, proširen i odobren od ljudi

Kažotić spominje kao autor crkvenih pjesama i himana.⁶⁶ Rečenica koja u predgovoru ukazuje na mogućnost Kažotića kao autora crkvenih pjesama sadržanih u navedenom priručniku, a koje su se pjevale u zagrebačkom obredu, glasi: „Zaista je pravo da se Tebi vrati ono što je bilo Tvoje; jer se ponosim da si Ti njihov učitelj i autor“.⁶⁷

Međutim, treba u obzir uzeti mogućnost da Kažotić nije bio skladatelj, već da se napomena o autorstvu iz predgovora *Cantuale processionum* odnosi na njegovu cjelokupnu glazbenu djelatnost, odnosno na organizaciju i reformu liturgijskog pjevanja provedenu u zagrebačkoj katedrali.⁶⁸

Iako nema dokaza za Kažotićevu skladateljsku djelatnost, ipak postoji mogućnost da se bavio skladanjem.⁶⁹ Pripisuje mu se autorstvo tropiranih, odnosno umetnutih stavaka misnog ordinarija *Sanctus*, *Benedictus* i *Agnus Dei*, tiskanih u drugom i trećem izdanju zbornika crkvenih i liturgijskih

pjesmama i napjeva na latinskom i hrvatskom jeziku *Cithara octochorda*.⁷⁰ Zbornik je vjerojatno preuzeo ove stavke misnog ordinarija iz nekog ne-sačuvanog kodeksa ili zapisa pjevanja u zagrebačkoj katedrali.⁷¹

Nastanak *Citharae octochordae* potaknut je potrebom za sabiranjem ranije rukopisne građe, koja je služila u liturgijske svrhe, te za širu dostupnost tiskanog izdanja.⁷² Djelomično se temelji na liturgijsko-glazbenom repertoaru za bogoslužje koji je organizirao Augustin Kažotić te je tako očuvala repertoar nastao do 13. stoljeća. Ta

⁷⁰ Demović, „Glazbena djelatnost Augustina Kažotića“, 4, 107.

Cithara octochorda (*Osmostruna citara*) je tiskani glazbeni zbornik gregorijanskih misa i napjeva te crkvenih i pučkih napjeva namijenjenih bogoslužju u zagrebačkoj katedrali pisanih latinskim i kajkavskim tekstom. Objavljena je u tri izdanja. Prva dva izdanja tiskana su u Beču (1701. i 1723. godine), a treće u Zagrebu 1757. godine. U zborniku su napjevi poredani u osam dijelova slijedeći razdoblja crkvene godine (došašće, božićno vrijeme, korizma, uskršno vrijeme te vrijeme kroz godinu) te blagdane blažene Djevice Marije, svetaca i mise za pokojne.

Usp. *Cithara octochorda*, Hrvatska enciklopedija, <https://www.enciklopedija.hr/clanak/cithara-octochorda>. Također prema: Lovro Županović, „Hrvatski glazbeni zbornik *Cithara octochorda* iz XVIII. stoljeća i njegovo značenje za (domaću) glazbenu kulturu onoga doba i danas“, *Cithara octochorda: Zagreb 1757.*, 2. svezak. Zagreb: Hrvatsko društvo crkvenih glazbenika, 1998., 203. I 206.; Božidar Širola, *Hrvatska umjetnička glazba. Odabrana poglavlja iz povijesti hrvatske glazbe sa slikama i notnim primjerima*, (Zagreb: Matica hrvatska, 1942.), 34.; Breko Kustura, *Glazba povijesnih hrvatskih zemalja u srednjem vijeku*, 130.

⁷¹ Demović, „Glazbena djelatnost Augustina Kažotića“, 4, 107.

⁷² Lovro Županović, „Hrvatski glazbeni zbornik *Cithara octochorda* iz XVIII. stoljeća i njegovo značenje za (domaću) glazbenu kulturu onoga doba i danas“, *Cithara octochorda: Zagreb 1757.*, ur. Milan Moguš, Lovro Županović, (Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti; Institut za crkvenu glazbu „Albe Vidaković“ KBF Sveučilišta u Zagrebu; Hrvatsko društvo crkvenih glazbenika, 1998.), 2. svezak, 210.

koji su se dokazali svojim iskustvom“). Tiskan je 1751. godine u Beču. Prema: Demović, „Glazbena djelatnost Augustina Kažotića“, 4, 107.

⁶⁶ Demović, „Glazbena djelatnost Augustina Kažotića“, 4, 107.

⁶⁷ U originalu glasi: „Tibi nimirum reddendum est, quod tuum erat; siquidem te magistrum, te auctorem eorum habere glorior“. Prema: Demović, „Glazbena djelatnost Augustina Kažotića“, 4, 107. i Tuksar, „Augustin Kažotić, biskup zagrebački, sakralna glazba i liturgijsko pjevanje“, 17.

⁶⁸ Tuksar, „Augustin Kažotić, biskup zagrebački, sakralna glazba i liturgijsko pjevanje“, 17.

⁶⁹ Demović, „Glazbena djelatnost Augustina Kažotića“, 4, 107.; Tuksar, „Augustin Kažotić, biskup zagrebački, sakralna glazba i liturgijsko pjevanje“, 17.

Demović navodi da se autorstvo napjeva iz *Cantuale processionum* teško može dokazati bez komparativnog istraživanja domaćih i inozemnih glazbenih kodeksa. Međutim, lakše je s dvoglasnim napjevom *Sanctus* iz *Citharae octochordae* koji svojim stilskim izrazom odgovara glazbenom stilu *ars antiqua*.

kođer, sadrži napjeve iz raznih liturgijskih knjiga iz 13. st., *Misala MR 133* iz 14. st. te određenih pjesmarica iz 17. stoljeća.⁷³

2. 3. 1. *Sanctus III*

U glazbenom zborniku *Cithara octochorda* liturgijski napjev na latinskom jeziku (stavak misnog ordinarija *Sanctus III*, čije se autorstvo pripisuje Augustinu Kažotiću) nalazi se u prvom dijelu crkvenih napjeva namijenjenih bogoslužju za liturgijsko vrijeme došašća. Redni broj označuje da je navedeni *Sanctus* treći po redu u prvom dijelu zbornika. S obzirom da je tropiran, može se nazvati i *Sanctus*, *Omnes unanimiter*⁷⁴ kako bi se razlikovao od drugih istoimenih stavaka. Ovaj je *Sanctus* izdan u drugom i trećem izdanju *Cithare octochorde*.⁷⁵

Cijeli tekst, s izdvojenim tropom, glasi: *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth. Pleni sunt coeli et terra gloria tua. Omnes unanimiter mundi nationes dicite suaviter, senes et juvenes: Angeli, Archangeli, Dominationes, Cherubim e Seraphim, Throni, Potestates, Principatus, Virtutes, circumclamantes voce incessabili, Christu collaudantes: Hosanna in excelsis.*⁷⁶

U faksimilnom pretisku napjevi *Sanctus III*, *Benedictus* te *Agnus Dei* izdvajaju se od ostalih napjeva po tome što su dvoglasni, dok su ostali jednoglasni,⁷⁷ što upućuje na moguć-

nost pripisivanja autorstva Kažotiću.

Stavak *Sanctus III* skladan je u obliku dvoglasnoga slobodnog⁷⁸ organuma koji sadrži elemente dvoglasnog *conductusa*, glazbenih oblika francuske provenijencije.⁷⁹ S obzirom da je njegov tekst na latinskom jeziku, upućuje na to da je vjerojatno bio predviđen za liturgijsko pjevanje klerika, a ne puka, koji nije razumio latinski zbog čega nije aktivno mogao sudjelovati u liturgiji.⁸⁰ Tehnika skladanja napjeva *Sanctus III* svojstvena je stilu *ars antiqua* s kraja 13. i početka 14. st., što može potvrđivati da je nastala u vrijeme Augustina Kažotića, uzevši u obzir da se Kažotić studiravši u Parizu zasigurno susreo s takvim načinom pjevanja,⁸¹ a kao član samostanske zajednice i pjevao je takve napjeve. Drugi razlog pripisivanja ovog napjeva Kažotiću je tradicija pisanja jednostavnih višeglasnih organuma kao isključivo liturgijske forme u hrvatskim srednjovjekovnim područjima, kao što je prikazano u prošlom poglavlju.

Iako je Kažotić stavak misnog ordinarija mogao napisati u obliku troglasja ili četveroglasja, s kakvom se izvođačkom praksom imao priliku susresti u katedrali Notre Dame, organum je napisan dvoglasno. Razlog tome može biti odraz spomenute tradicije jednostavnog višeglasja na hrvatskom području, ali i prilagodba izvedbenim mogućnostima sredine kojoj je izvode nje ovog stavka mise bilo namijenjeno.

⁷³ Županović, „Hrvatski glazbeni zbornik *Cithara octochorda* iz XVIII. stoljeća i njegovo značenje za (domaću) glazbenu kulturu onoga doba i danas“, 211.

⁷⁴ *Cithara octochorda: Zagreb 1757.*, ur. Milan Moguš, Lovro Županović, (Zagreb: HAZU; Institut za crkvenu glazbu „Albe Vidaković“ KBF; Hrvatsko društvo crkvenih glazbenika, 1998.), 2. svezak, 311.

⁷⁵ Isto.

⁷⁶ *Cithara octochorda: Zagreb 1757.*, 1. svezak, 26.; Demović, „Glazbena djelatnost Augustina Kažotića“, 4, 109.

⁷⁷ *Cithara octochorda: Zagreb 1757.*, 1. svezak, 26-

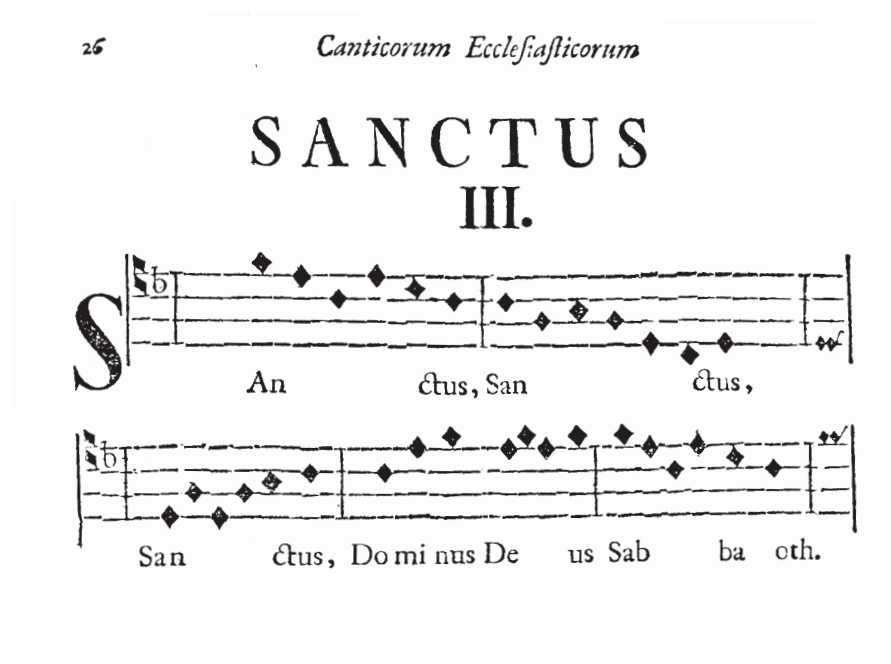
33.

⁷⁸ Što znači da glavna melodija nije preuzeta iz gregorijanskog repertoara.

⁷⁹ Demović, „Glazbena djelatnost Augustina Kažotića“, 4, 108.; Demović, *Da li je Augustin Kažotić prvi poznati hrvatski glazbenik*, 16.

⁸⁰ Vladimir Zagorac, *Kristova svećenička služba*, (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1997.), 265.

⁸¹ Demović, „Glazbena djelatnost Augustina Kažotića“, 4, 108.

Slika 1. Prva stranica početka napjeva *Sanctus III* iz *Cithara octochorda*: Zagreb, 1757., 1. svezak, faksimilni pretisak, 26.

Slika 2. Druga stranica početka napjeva *Sanctus III* iz *Cithara octochorda*: Zagreb, 1757., 1.